

**SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
V KADENCJA**

Warszawa, dnia 4 marca 2002 r.

Druk nr 76

Pan

Longin PASTUSIAK

MARSZAŁEK SENATU

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Na podstawie art. 77 ust. 1, w związku z art. 76 ust. 1 Regulaminu Senatu, my niżej podpisani senatorowie wnosimy o podjęcie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej projektu ustawy o zmianie ustawy o muzeach.

Do reprezentowania nas w dalszych pracach nad tym projektem ustawy upoważniamy senatora Bogusława Litwińca.

W załączeniu przekazujemy projekt ustawy wraz z uzasadnieniem.

(-) Maria Berny	(-) Marian Lewicki
(-) January Bień	(-) Bogusław Litwiniec
(-) Krystyna Doktorowicz	(-) Marian Noga
(-) Kazimierz Drożdż	(-) Bogdan Podgórski
(-) Henryk Dzido	(-) Jolanta Popiołek
(-) Henryk Gołębiewski	(-) Dorota Simonides
(-) Adam Graczyński	(-) Ryszard Sławiński
(-) Mieczysław Janowski	(-) Maria Szyszkowska
(-) Dorota Kempka	(-) Tadeusz Wnuk
(-) Kazimierz Kutz	

USTAWA
z dnia 2002 r.
o zmianie ustawy o muzeach

Art. 1.

W ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24 oraz z 1998 r. Nr 106, poz. 668) po rozdziale 4 dodaje się rozdział 4a w brzmieniu:

„Rozdział 4a
Restytucja muzealiów

Art. 31a.

1. Rzeczy ruchome wpisane do inwentarza muzealiów mogą być przedmiotem restytucji.
2. Restytucja, o której mowa w ust. 1, nie dotyczy muzealiów nabytych przez muzeum w drodze kupna, darowizny lub spadkobrania.

Art. 31b.

1. Restytucja polega na przeniesieniu muzealium do miejsca albo obiektu usytuowanego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w których przed dniem 1 września 1939 r. to muzealium się znajdowało. Jeżeli takie miejsce lub obiekt nie istnieje lub jest użytkowane w sposób nieodpowiedni do eksponowania muzealiów, muzealium może być przeniesione do właściwego terytorialnie muzeum państwowego lub samorządowego.
2. Postępowanie restytucyjne wszczynane jest na wniosek skierowany do ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego. Wnioski o restytucję składać mogą:
 - 1) wojewodowie, starostowie oraz organy jednostek samorządu terytorialnego – w odniesieniu do zabytków stanowiących elementy wyposażenia wnętrz lub otoczenia obiektów zabytkowych, które w przeszłości były lub są obecnie siedzibę władz lokalnych,
 - 2) dyrektorzy muzeów państwowych i samorządowych – w odniesieniu do zabytków:
 - a) stanowiących elementy wyposażenia wnętrz lub otoczenia istniejących zabytków architektury, w których obecnie mieszczą się muzea,
 - b) będących częścią kolekcji eksponowanej w danym muzeum,

- c) będących przykładami oryginalnego dorobku kultury materialnej regionu, na terenie którego działa muzeum lub pochodzących z dawnych kolekcji, których miejsce eksponowania nie istnieje, lub nie odpowiada warunkom eksponowania muzealiów,
 - 3) osoby prawne kościołów – w odniesieniu do zabytków pochodzących z obiektów sakralnych.
3. Za przeniesieniem muzealium w ramach restytucji muzealnej nie pobiera się opłat.

Art. 31c.

1. Wniosek w sprawie przeniesienia muzealium w drodze restytucji musi zawierać.
 - 1) określenie podmiotu wnioskującego,
 - 2) wskazanie muzealium mającego być przedmiotem restytucji oraz udokumentowanie zasadności wniosku w zakresie pochodzenia tego muzealium i pierwotnego miejsca jego ekspozycji,
 - 3) wskazanie muzeum, w którym muzealium się znajduje,
 - 4) wskazanie miejsca przyszłej ekspozycji muzealium,
 - 5) udokumentowanie posiadania odpowiedniego miejsca do eksponowania muzealium oraz środków dla zapewnienia bezpieczeństwa i odpowiednich warunków eksponowania muzealium będącego przedmiotem wniosku.
2. Wniosek może dotyczyć jednego muzealium. W przypadku, gdy wnioskodawca wnosi o restytucję więcej niż jednego muzealium, dla każdego sporządza odrębny wniosek.
3. Minister właściwy do spraw kultury i dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, wzór wniosku i rodzaj dokumentacji potwierdzającej zasadność wniosku o restytucję oraz spełnianie przez wnioskodawcę warunków, o których mowa w ust. 1 pkt 5.

Art. 31d.

1. Decyzję o przeniesieniu muzealium w drodze restytucji wydaje minister właściwy do spraw kultury i dziedzictwa narodowego.
2. Minister właściwy do spraw kultury i dziedzictwa narodowego przed podjęciem decyzji może:
 - 1) wezwać wnioskodawcę do uzupełnienia w wyznaczonym terminie dokumentacji, o której mowa w art. 31 c ust. 1,
 - 2) prowadzić postępowanie sprawdzające zgodność informacji zawartych we wniosku i załączonej dokumentacji ze stanem faktycznym.
3. Minister właściwy do spraw kultury i dziedzictwa narodowego po zasięgnięciu opinii Rady do Spraw Muzeów oraz dyrektora muzeum, w którego skład wchodzi muzealium będące

przedmiotem wniosku, wydaje w drodze decyzji zgodę na przeniesienie obiektu muzealnego wskazanego we wniosku, jeżeli wnioskodawca spełnia warunki określone w art. 31 c.

4. W decyzji o wyrażeniu zgody na przeniesienie obiektu muzealnego w drodze restytucji minister właściwy do spraw kultury i dziedzictwa narodowego określa:
- 1) termin dokonania przeniesienia; w przypadku gdy decyzja dotyczy muzealium znajdującego się w stałej muzealnej ekspozycji termin przeniesienia może być wyznaczony w okresie 5 lat licząc od dnia podjęcia decyzji,
 - 2) zasady współdziałania wnioskodawcy z właściwym, ze względu na wpis do inwentarza, dyrektorem muzeum w zakresie eksponowania i udostępniania przeniesionego muzealium w celach określonych w art. 25 ust. 1,
 - 3) właściwy rejestr inwentarzowy dla przenoszonego muzealium zgodnie z zasadami określonymi w art. 31 g.

Art. 31e.

Minister właściwy do spraw kultury i dziedzictwa narodowego może z własnej inicjatywy lub na wniosek organu ochrony dóbr kultury, w drodze decyzji, cofnąć zgodę na przeniesienie muzealium w drodze restytucji jeżeli wnioskodawca, który taką zgodę uzyskał:

- 1) nie wypełnia zasad współdziałania, o których mowa w art. 31 d ust. 4, pkt 2,
- 2) nie zapewnia zabezpieczeń, o których mowa w art. 31 f pkt 2.

Art. 31f.

Wnioskodawca, który uzyskał zgodę na przeniesienie muzealium w drodze restytucji ponosi koszty:

- 1) przeniesienia muzealium do miejsca ekspozycji,
- 2) zabezpieczenia, o którym mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury (Dz. U. z 1999 r. Nr 9, poz. 1150 oraz z 2000 r. Nr 120, poz. 1268).

Art. 31g.

Muzealium przeniesione w trybie restytucji muzealnej jest wpisane do inwentarza:

- 1) muzeum, z którego jest przeniesione – w przypadku przeniesienia do obiektu niebędącego siedzibą muzeum,
- 2) muzeum do którego muzealium zostało przeniesione.”.

Art. 2.

Ustawa wchodzi w życie po upływie 6 miesięcy od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem art. 31c ust. 3 ustawy wymienionej w art. 1, który wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Uzasadnienie

Celem ustawy jest przywrócenie społecznościom lokalnym prawa do tradycji – poprzez usunięcie skutków II wojny światowej oraz działań okupantów, a także arbitralnych decyzji i praktyk władz polskich po zakończeniu wojny – w formie zwrotu zachowanych dóbr kultury należących do ich dziedzictwa.

Fundamentem zawartej w projekcie instytucji restytucji muzealiów jest podstawowa zasada postępowania konserwatorskiego, mająca na celu integrację dzieł sztuki z miejscem, dla którego je ufundowano. Szerokie kręgi lokalnych środowisk wsparte opiniami przedstawicieli nauki i organizacji zawodowych konserwatorów i muzeologów oczekiwały wypracowania norm prawnych, niezbędnych dla ostatecznego uregulowania problemu rewindykacji zabytków, które w wyniku II wojny światowej zostały przemieszczone w obrębie granic państwa polskiego. W opiniach tych można przeczytać, że od zawsze była i jest to jedna z podstawowych doktryn teorii konserwatorstwa, głosząca, że dzięki zachowaniu pierwotnego związku dzieła z jego otoczeniem wyrażane są najpełniej wartości historyczne, artystyczne oraz społeczne i religijne współtworząc obszary szczególnie cenne kulturowo i cywilizacyjnie.

W sprawie tej również zajęła stanowisko Konferencja Generalna Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania Nauki i Kultury (UNESCO) zebrana w Paryżu w dniu 16 listopada 1972 roku uchwalając *Zalecenie w sprawie ochrony dziedzictwa kulturalnego i naturalnego na płaszczyźnie krajowej*. Punkt 24 tego Zalecenia brzmi: „Więzy, jakie czas i ludzie zadzierzgnęli pomiędzy zabytkiem a jego otoczeniem mają ogromne znaczenie i nie powinny być w żadnym wypadku naruszone lub zrywane. Wyizolowanie zabytku przez zniszczenie jego otoczenia nie jest w zasadzie dopuszczalne, jak również jego przeniesienie, które może być traktowane jako rozwiązanie wyjątkowe, usprawiedliwione przez racje wyższego rzędu.”.

Nie można pominąć milczeniem faktu, że dzięki przemieszczeniom i zabezpieczeniom powojennym wiele dzieł z kolekcji muzealnych jak też i zabytków sakralnych z Pomorza, Warmii i Mazur oraz Śląska zostało uratowane przed utratą. Liczne obiekty przeniesiono w latach 1945-1947 do Muzeum Narodowego w Warszawie, a w 1953 roku decyzją Naczelnej Dyrekcji Muzeów i Ochrony Zabytków przekazano je na własność tego muzeum. Oddając należny szacunek tym wszystkim, którzy swoim zaangażowaniem i pracą przyczynili się do ochrony dóbr kultury, zarówno w okresie wojny, jak też w okresie powojennej odbudowy kraju ze zniszczeń, nie można z perspektywy przeszło półwiecza od zakończenia wojny, sprawy właściwej polityki gromadzenia i przechowywania oraz opracowywania i udostępniania muzealiów uznać za ostatecznie załatwioną.

Restytucja muzealiów, tak jak określono ją w projekcie nowelizacji do ustawy z dnia 21.11.1996 r. o muzeach ma charakter stałej instytucji w ramach muzealnictwa. Nie wymusza jednorazowej, masowej akcji lecz zakłada rozłożoną w czasie dyslokację muzealiów, mając na uwadze przede wszystkim ich właściwe zabezpieczenie umożliwiające eksponowanie w celu

udostępnienia szerokiej publiczności. Należy zwrócić uwagę, że projekt nie przewiduje zmian własnościowych w odniesieniu do muzealiów będących przedmiotem restytucji. W każdym przypadku są one wpisane do inwentarza muzealiów, a decyzje wskazujące właściwy inwentarz dla restytuowanego muzealium podejmuje minister właściwy do spraw kultury i dziedzictwa narodowego.

Uprawnieni wnioskodawcy (art. 31b ust. 2) zobowiązani są do zapewnienia odpowiednich warunków i zabezpieczeń, określonych w przepisach dotyczących ochrony dóbr kultury, przed przeniesieniem muzealium w ramach restytucji (art. 31c ust. 1 pkt 5). Te warunki i stan zabezpieczenia poddawany jest kontroli zarówno przed podjęciem decyzji o restytucji (art. 31d ust. 2 pkt 2) jak i po przeniesieniu muzealium. Minister właściwy do spraw kultury i dziedzictwa narodowego może cofnąć decyzję o restytucji muzealium jeżeli wymagane warunki uległy pogorszeniu albo stosowane zabezpieczenia nie są wystarczające (art. 31c).

Wdrożenie restytucji muzealiów nie spowoduje bezpośrednich skutków finansowych mogących mieć wpływ na obciążenie budżetu państwa.

Przez pierwsze powojenne dziesięciolecie trudno było mówić o rewindykacji dzieł sztuki, gdyż nie zawsze były spełnione warunki dokąd można by je przenosić. To dopiero dzisiaj zarówno wiele budynków muzeów w Polsce, jak i obiektów sakralnych spełnia ustawowe wymogi posiadania i bezpieczeństwa zbiorów. Za przykład może posłużyć Muzeum Narodowe i Bazylika Mariacka w Gdańsku. Tutaj właśnie, na przełomie lat 70-tych i 80-tych dokonano, po raz pierwszy po wojnie, jak na owe czasy bezprecedensowego aktu przeniesienia kilkunastu obiektów sztuki sakralnej, w tym i gotyckich ołtarzy, z muzeum do kościoła, z którego pochodziły. Proces wówczas rozpoczęty trwa, nie bez trudności, w wielu regionach kraju, do dzisiaj. Doświadczenia te potwierdzają słuszność tezy, że nadszedł już najwyższy czas – by na wnioski: organów jednostek samorządu terytorialnego, dyrektorów muzeów oraz osób prawnych kościołów podjąć próbę uporządkowania krajobrazu polskiego muzealnictwa, czemu ma służyć przedkładany projekt nowelizacji ustawy o muzeach w zakresie restytucji muzealiów.

Przedmiot projektowanej regulacji nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.